

TRISTAN GOOLEY

MATKAJA TEEJUHT

*looduse vihjete ja
märkide maailmas*

TRISTAN GOOLEY

MATKAJA TEEJUHT

*looduse vihjete ja
märkide maailmas*

*Nende tähenduse mõistmine ning
ennustuste ja järelduste tegemise kunst*

Inglise keelest tõlkinud Helena Niidla

Illustreerinud Neil Gower

Originaali tiitel:

Tristan Gooley

„The Walker’s Guide to Outdoor Clues and Signs. Their
Meaning and the Art of Making Predictions and Deductions“

Spectre / Hodder & Soughton, 2014

Tekst © Tristan Gooley, 2014

Illustratsioonid © Neil Gower, 2014

Foto lk 146 © Shutterstock.com

Eestikeelne tõlge © Helena Niidla ja AS Tänapäev, 2018

Toimetanud Laura Nirgi

Kujundanud Inga Joala

ISBN 978-9949-85-242-0

Trükitud AS Greif trükikojas

www.tnp.ee

Sophie'le, Benedictile ja Vincentile

Sisukord

Sissejuhatus	11
Alustuseks	15
Maapind	19
Puud	55
Taimed	89
Samblad, vetikad, seened ja samblikud	117
Jalutuskäik kivide ja metsalilledega	127
Taevas ja ilm	133
Tähed	170
Päike	202
Kuu	214
Öine matk	226
Loomad	234
Matk dajakkidega. Esimene osa	264
Linn ja küla	282
Matk linnas koos nähtamatute madudega	304
Rannik, jõed ja järved	311
Lumi ja liiv	327
Matk dajakkidega. Teine osa	334
Haruldane ja erakordne	357
Läbimurre	371
Sinu nähtamatu tööriistakast	374
Lisa 1: vahemaade, kõrguste ja nurkade mõõtmine	381
Lisa 2	395
Lisa 3	397
Lisa 4	398
Allikad, märkmed ja edasist lugemisvara	400
Valitud bibliograafia	413
Tänusõnad	421

Selles raamatus leidub sadu vihjeid, märke ja tehnikaid ning mõned viidatud taimed ja loomad ei pruugi lugejale tuttavad olla. Kui otsid abi liikide määramisel, siis soovitan soojalt sarja „Collins Complete”. See suurepärase raamatusari käsitleb kõiki loodusvaldkondi, millega sul abi võib vaja minna; näiteks on seal puude, metsalilled, lindude, putukate ja seente välimäärjad. Enamikul matkadel on mul mõni neist raamatutest kaasas.

Ka internetis leidub suurepäraseid allikad, mis liikide määramisel abiks on. Veebis on lugematul hulgal sellele pühendatud lehekülgi, mis aitavad sul täiendada vihjete kollektsiooni. Ka mina ise lisan oma kodulehele www.naturalnavigator.com pidevalt uusi fotosid ja materjali.

Sissejuhatus

Ühel päeval kümme aastat tagasi uitasin ma Bretagne'i piirkonnas asuvas rannas ning lõõgastusin pärast väsitavat teekonda. Välimuse järgi kõrgemasse klassi kuuluvast hotellist väljusid noor mees ja naine ning jalutasid minust mööda. Nende ujumisriietest, soengutest ja kehakeelest jäi mulle mulje, et nad on Mandri-Euroopast. Mõned sõnad pealtkuuldud vestlusest kinnitasid, et tegu oli itaallastega.

Kui esimene laine üle nende jalge uhas, siis paarike peatus ning tegi seda, mida enamik inimesi sellel hetkel teeks: nad kontrollisid alateadlikult, kas nende väärisesemed on alles. Mõlema parem käsi liikus vasaku käe sõrmede juurde ning just see tõmbas mu tähelepanu abielusõrmustele. Sealt edasi ei olnud enam eriti keeruline järeldada, et nende vanust ja luksuslikku hotelli arvesse võttes olid nad tõenäoliselt oma mesinädalatel.

Ma olin vähem kui kümne sekundiga loonud endale paarikesest piiratud kujutluspildi, kasutades selleks väga algelisi järeldamistehnikaid, mis on üpris hästi tuntud, kuna neid on kasutatud lugematutes sellist tüüpi vaatlusele ja loogilisele järeldamisele tuginevates detektiivilugudes. Neid lihtsaid mõt-teprotsesse on hakatud nimetama holmeslikeks, seda raamatu-

detektiivijärgi, kes oli võõraste inimeste sellisel viisil analüüsimises tõeline meister.

Õhtupoolikul nägin ma sama paarikest uuesti. Nad olid hakanud rannale lõket tegema. Seal olevatest vihjetest, nagu linnud, kivil olevad samblikud, putukad, pilved, päike ja kuu, lugesin välja, et päike loojub neljakümne minuti pärast, peatselt pärast seda kattub taevast pilvedega, sellele järgneb varsti vihm ning tõusulaine kustutab nende väikese lõkke pool tundi pärast päikeseloojangut.

Ehkki paarike oli kavatsenud veeta öö lõkke ääres tähti vaadates, siis merel ja taeval olid teised plaanid. Neil polnud muud valikut kui varem hotelli tagasi minna, mis sellises olukorras ei olnud ilmselt teab mis tragöödia. Kaks astronoomi võinuksid olla asjade sellisega käigu üle pettunud, ent mesinädalaid veetev paarike võis sellest sama hästi rõõmu tunda.

Ma jalutasin rannalt ära ega oska seega öelda, mis seal tolel ööl juhtus. Meie deduktiivsetel võimetel on küll piirid, aga need asuvad palju kaugemal, kui enamik meist arvab. Tegelikult kasutame me looduses haruharva oma oskust järeldusi ja ennustusi teha. See aga muutub peagi.

Kahekümnendate eluaastate keskpaigas olin parajasti töölt ära tulnud ning mind isutas ühe korraliku jalgsimatka järele. Sain kokku oma sõbra Samiga, kes tundis samasugust rahu- tust. Oma jutuajamise teisel minutil otsustasime, et jalgsimatka Šotimaalt Londonisse kõlab hästi ning kolmandaks minutiks olime kokku leppinud, et kõnnime Glasgow'st Londonisse. Läbisime päevas keskmiselt veidi üle 32 kilomeetri ning jõud- sime Londonisse viis nädalat pärast teeasumist, olles näinud korraliku tüki Suurbritanniast, milles polnud puudust ei inetu- sest ega ka ilust.

Mul on väga soojad mälestused ühest tolle matka päevast. Meil oli parasjagu käsil kolmas rännunädal ning olime just

hakanud kõndima üles ühest mäest Peak Districti rahvuspargis, kui silmapiirile ilmus kaks tumedat siluetti. Mõni minut hiljem nägime, et need olid tõsised matkajad. Ehk on täpsem öelda, et me nägime, et nad olid matkajad, kellel oli tõsine eelarve. Sellist varustust, millega nad ennast katnud olid ning mis nende küljest läikivate sääristen alla rippus, ei oleks mina endale lubada suutnud ega sellest korralikult kirjutadagi osanud. Nende matkakepid nägid välja nii, nagu maksnuks need rohkem kui meie seljakotid ja nende sisu kokku. Kaks kõrgklassi matkajat jäid meie juures seisma, vaatasid meie T-särke, lühikesi pükse ja 19-naelaseid tenniseid ning ütlesid: „Te ei taha selliste riietega sinna üles minna!”

See oli andestatav suhtumine, kuna me nägime kahtlemata välja nagu kaks juhmi tobu. Seejärel küsisid nad meilt küsimuse, mida saatis üleolev naeratus.

„Kust te kõndima hakkasite?”

„Glasgow’st,” vastasime Samiga ühest suust.

Selle peale ei öelnud nad midagi ning me jätkasime mäkketõusu.

Enamik matkaraamatuid, mida ma viimastel aastatel näinud olen, on võtnud kinnisideeks pöörata suurt tähelepanu turvalisusele ja varustusele, ning kipuvad sellesse kinni jääma. Üldiselt ei ole need raamatud mulle meeldinud, kuna mina ei lähe matkama selleks, et oma täiuslikus turvalises maailmas edasi olla. Mina isiklikult pigem sureksin matkates, kui et sureksin igavusse, lugedes raamatuid selle kohta, kuidas turvaliselt matkata. Nagu peatselt näete, on tegu teooriaga, mida ma olen aastate jooksul rohkelt katsetanud.

Selles raamatus võtan ma originaalse lähenemisviisi ning eeldan, et oled võimeline ohutult matkama ning endale enam-vähem sobivad sokid jalga tõmbama. Kui oled sellist tüüpi inimene, kellele meeldib jääronimisega öösärgis tegeleda, siis ei loe sa ilmselt palju matkaraamatuid ning ilmselt

kuluks sinu ümberkasvatamiseks rohkem kui üks raamat. Kui peotäis erandeid välja arvata, siis koosneb minu ohutusnõu-
anne kolmest sõnast: ära ole rumal.

Sellegipoolest on kõigil teatud ülesannete juures vaja õigeid tööriistu. Raamatu lisades leiad loetelu meetoditest, mille abil mõõta vahemaad, kõrgust, nurki ja muud sarnast. Ükski neist ei tähenda millegi ostmist ega kaasaskandmist, kuid sellest hoolimata on need märkimisväärselt kasulikud.

Enamik matkajatele mõeldud teejuhte annavad lugejale infot konkreetse paiga kohta. Raamat, mida sa käes hoiad, seda ei tee, vaid tutvustab hoopis tehnikaid, mida saab kasutada mistahes matkal peaaegu kõigis paikades, ning näitab, kuidas neid omavahel kombineerida, et matk oleks põnevam kui pelgalt selle osade summa. Kui teisiti täpsustatud ei ole, siis võib eeldada, et kirjeldatud tehnikad töötavad põhjapoolkera parasvöötmes, mis hõlmab Ühendkuningriiki ning suurt osa Euroopast ja USAst.

See raamat räägib looduses leiduvatest vihjetest ja märkidest ning ennustamise ja järelduste tegemise kunstist. Eesmärk on muuta sinu matkad, olgu need nii lühikesed või pikad kui tahes, võrreldamatult vahvamaks. Ma loodan, et sa naudid selle lugemist.

Tristan

Alustuseks

Kuidas saab lõhn rongi kohale tuua?

Üks väike vihje võib suuresti muuta seda, kuidas sa oma ümbritsevast keskkonnast mõtled. Palun kujuta ette, et oled külmal hommikul matkamas ning tunned õhus õrna, kuid püsivat kopitanud suitsulõhna. Tulest pole aga mingit märki. Küsi nüüd endalt, milliseid järeldusi ja ennustusi sa sellises olukorras teha võiksid. Mõtle selle peale minutiks, enne kui edasi loed.

Suitsulõhn külmal hommikul

Kui tunned külmal hommikul õhus suitsulõhna, siis on tõenäoliselt tegu temperatuuri inversiooniga, mis toimub siis, kui soojem õhukiht lukustab maapinna lähedal jahedama õhukihi endasse. Vabrikutest ja kodukorstnatest tulev suits jääb maapinna lähedale lõksu ning levib soojema kihi all, mis tekitab õhus kopitanud suitsupahvaku.

Temperatuuri inversiooni korral tekib nn võileivaefekt ning heli-, valgus- ja raadiolained jäävad allpool oleva jahedama õhukihi ülaosa ja maapinna vahele peegelduma.

Heli liigub nendes tingimustes kiiremini ning kostab valjemini, mistõttu on kuulda lennujaamu, maanteid või ronge, mida tavatingimustes kuulda ei ole. Kui läheduses on mingid